

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองของหญิงหลังคลอด ที่มารับบริการตรวจหลังคลอด ณ โรงพยาบาลแม่และเด็ก ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 6 โรงพยาบาลขอนแก่น และโรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ เป็นกลุ่มหญิงหลังคลอดที่มารับบริการตรวจหลังคลอด ที่โรงพยาบาลแม่และเด็ก ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 6 โรงพยาบาลขอนแก่น และโรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นแหล่งที่มีผู้รับบริการเป็นจำนวนมาก และกลุ่มประชากรของทั้ง 3 แห่งมีความคล้ายคลึงกันในด้านคุณลักษณะทางประชากรและสังคม

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้กำหนดคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. มีอายุระหว่าง 15-44 ปี
2. อยู่ระหว่างหลังคลอดปกติ 6-8 สัปดาห์
3. ไม่มีภาวะเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ
4. ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

และการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 130 จากการคำนวณโดยใช้สูตรหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ทราบจำนวนประชากร (บุญชม ศรีสะอาด, 2532) โดยคำนวณจากผู้มารับบริการตรวจหลังคลอดของทั้ง 3 แห่ง ในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งมีจำนวน 3,055 คน

$$n = \frac{P(1-P)}{\frac{e^2}{z^2} + \frac{P(1-P)}{N}}$$

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

P = สัดส่วนประชากรที่ผู้วิจัยกำหนดจะสุ่ม

Z = ระดับความมั่นใจที่ผู้วิจัยกำหนด

e = สัดส่วนความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้นได้

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของการดูแลตนเองของ Orem (1991) และกรอบแนวคิดเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ของ Potter and Perry (1989) ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะทางประชากรและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ลักษณะครอบครัว ลำดับการตั้งครรภ์ การได้รับคำแนะนำ จำนวนสมาชิกในครอบครัว

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของหญิงหลังคลอด ประกอบด้วย

1. การดูแลตนเองที่จำเป็นโดยทั่วไป

1.1 การได้รับอาหาร น้ำ และอากาศที่เพียงพอ

1.2 การรักษาไว้ซึ่งการขับถ่าย และการระบายที่ปกติ

1.3 การรักษาสมดุลระหว่างการมีกิจกรรมและการพักผ่อน

1.4 การรักษาสมดุลระหว่างการใช้เวลาเป็นส่วนตัว กับการมีปฏิสัมพันธ์กับ

ผู้อื่น

1.5 การป้องกันอันตรายต่าง ๆ ในระยะหลังคลอด

1.6 การส่งเสริมหน้าที่ และพัฒนาการให้ถึงขีดสูงสุด

2. การดูแลตนเองที่จำเป็นตามระยะพัฒนาการ

2.1 การคงไว้ซึ่งภาพลักษณ์

2.2 การคงไว้ซึ่งคุณค่าในตนเอง

2.3 การคงไว้ซึ่งความเป็นตนเอง

2.4 การยอมรับบทบาท

ซึ่งแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรม的自我ดูแลตนเองของหญิงหลังคลอด ทั้ง 7 ด้านนี้ คำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ และข้อคำถามที่ใช้มีทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยประเมินตามความถี่ของการปฏิบัติกิจกรรมการ自我ดูแลตนเอง ดังนี้

สำหรับข้อคำถามด้านบวก ให้ระดับคะแนน ดังนี้

ปฏิบัติมากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับกิจกรรมที่กระทำทุกวันเป็นกิจวัตร (ทุกวัน ใน 1 สัปดาห์) ค่าคะแนนเท่ากับ 5
ปฏิบัติมาก	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับกิจกรรมที่กระทำเกือบทุกวัน (5-6 วันใน 1 สัปดาห์) ค่าคะแนนเท่ากับ 4
ปฏิบัติปานกลาง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับกิจกรรมที่กระทำเป็นบางครั้ง (3-4 วัน ใน 1 สัปดาห์) ค่าคะแนนเท่ากับ 3
ปฏิบัติน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับกิจกรรมที่กระทำนาน ๆ ครั้ง (1-2 วัน ใน 1 สัปดาห์) ค่าคะแนนเท่ากับ 2
ไม่ปฏิบัติ	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับกิจกรรมที่ไม่ได้กระทำเลย ค่าคะแนนเท่ากับ 1

ข้อคำถามด้านลบให้ระดับคะแนนดังนี้

ปฏิบัติมากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับกิจกรรมที่กระทำทุกวัน (ทุก วัน ใน 1 สัปดาห์) ค่าคะแนนเท่ากับ 1
ปฏิบัติมาก	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับกิจกรรมที่กระทำเกือบทุกวัน (5-6 วันใน 1 สัปดาห์) ค่าคะแนนเท่ากับ 2
ปฏิบัติปานกลาง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับกิจกรรมที่กระทำเป็นบางครั้ง (4-5 วัน ใน 1 สัปดาห์) ค่าคะแนนเท่ากับ 3

ปฏิบัติน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับกิจกรรมที่กระทำนาน ๆ ครั้ง (1-2 วัน ใน 1 สัปดาห์) ค่าคะแนนเท่ากับ 4
ไม่ปฏิบัติ	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับกิจกรรมที่ไม่ได้กระทำเลย ค่าคะแนนเท่ากับ 5

การประเมินค่าคะแนนพฤติกรรมการดูแลตนเองโดยรวมในแต่ละด้าน ใช้เกณฑ์ตัดสินจากค่าคะแนนเฉลี่ย โดยใช้หลักเกณฑ์ $\bar{X} \pm SD$ แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

- 1.00-2.35 หมายถึง การปฏิบัติน้อย คือปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ นาน ๆ ครั้งจนถึงไม่ปฏิบัติเลย
- 2.36-3.65 หมายถึง การปฏิบัติปานกลาง คือปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ เป็นบางครั้งอยู่ในช่วง 4-5 วันใน 1 สัปดาห์
- 3.66-5.00 หมายถึง การปฏิบัติมาก คือปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ เกือบทุกวันไปจนถึงปฏิบัติทุกวันใน 1 สัปดาห์

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของหญิงหลังคลอดที่เป็นคำถามปลายเปิด จะถามเกี่ยวกับรายละเอียดในกิจกรรมและเหตุผลในการกระทำในแต่ละด้าน

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบในด้านความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย พยาบาล และอาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านสูติกรรม จำนวน 7 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแล้วจะนำมาปรับปรุงเพื่อความสมบูรณ์ถูกต้องด้านเนื้อหา

2. ความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) โดยการนำไปทดลองใช้ในกลุ่มหญิงหลังคลอดที่มีคุณสมบัติเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาคำนวณหาค่าความเที่ยง โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2532)

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left\{ 1 - \frac{S_i^2}{S_t^2} \right\}$$

เมื่อ α = ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์

K = จำนวนข้อทั้งหมดของแบบสัมภาษณ์

S_i^2 = ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนข้อคำถามแต่ละข้อ

S_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

3.3 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง พร้อมกับผู้ช่วยวิจัยจำนวน 2 คน โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. เตรียมผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพ มีประสบการณ์ในการดูแลหญิงหลังคลอดอย่างน้อย 1 ปี โดยผู้วิจัยทำการชี้แจงเกี่ยวกับวิธีใช้แบบสัมภาษณ์ และรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์เป็นรายข้อ จากนั้นผู้ช่วยวิจัยทดลองใช้สัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาร่วมอภิปรายร่วมกันเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันและเกิดความมั่นใจในการนำไปใช้

2. ทำการประสานงานขออนุมัติ เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของทางราชการเพื่อความร่วมมือในการดำเนินงาน

3. ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนเมษายน 2539 ที่แผนกตรวจหลังคลอด และวางแผนครอบครัว โรงพยาบาลแม่และเด็ก ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 6 จังหวัดขอนแก่น ทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 09.00-12.00 น. ที่แผนกตรวจหลังคลอดและวางแผนครอบครัว โรงพยาบาลขอนแก่น ทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 9.00-16.00 น. และที่แผนกตรวจหลังคลอดและวางแผนครอบครัว โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 9.00-12.00 น.

4. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย แนะนำตนเองชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยและขอความร่วมมือจากหญิงหลังคลอด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะถูกคัดเลือกจากประวัติทะเบียนผู้ป่วย และทะเบียนรายชื่อที่ห้องตรวจหญิงหลังคลอด

5. เมื่อกลุ่มตัวอย่างให้ความร่วมมือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจะทำการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์ โดยจะสัมภาษณ์ในห้องที่จัดไว้ ระหว่างการสัมภาษณ์ ถ้ามีข้อสงสัยสามารถซักถามได้ และเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจะตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสัมภาษณ์เพื่อการเก็บเพิ่มเติมให้ครบถ้วน

6. นำแบบสัมภาษณ์ที่รวบรวมได้มาให้คะแนน ในข้อมูลส่วนที่เป็นส่วน Rating scale และข้อมูลจากคำถามปลายเปิดนำมาจัดกลุ่ม เพื่อนำไปอธิบายร่วมกัน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรและสังคม นำไปแจกแจงความถี่และคำนวณร้อยละ
2. ข้อมูลของพฤติกรรมการดูแลตนเอง ที่เป็นส่วนของ Rating scale นำมาแจกแจงความถี่รายข้อ และวิเคราะห์พฤติกรรมการดูแลตนเองแต่ละด้านโดยรวมเป็นค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์พฤติกรรมการดูแลตนเองในแต่ละด้านเป็นรายข้อ ใช้ค่าร้อยละ
3. ข้อมูลพฤติกรรมการดูแลตนเองที่เป็นข้อคำถามปลายเปิด จะถูกนำข้อมูลมาประกอบ การอธิบายรายละเอียดเพิ่มกับข้อมูลเชิงปริมาณในแต่ละด้าน